

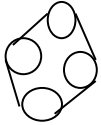
**UNITING CHURCH IN AUSTRALIA: LOTU COKOVATATI KO E OSITERELIA
KONIFEREDI NI VITI: VAVAKOSO LOTU E ADELAIDE, BRISBANE, CAIRNES,
DARWIN, MELBOURNE, PERTH, SYDNEY, TOWNSVILLE...**

Julai 14, 2019: Penitiko5 [Pentecost 5]

Bonding-gathering and knowing each other-Base 1], me vakatorocaketaki ka vakavou na noda bula vakayalo. Affirmation-sharing our spiritual journeys-Base 2] kei na noda cakacakataka se vakadewataka na veika eda sa rawata [caring/sharing-Base 3]. Sa vaka na qito na Baseball ka va na kena i cegu-cegu; e tolu na naki ni noda veitokani. Ni rawa kece eda sa rawata e dua na kai ka eda sa yacova nai naki ni qito se veitokani [Home Base].

NODA VEIKILAI

Me vakayacori e dua na porokaramu ka rawa ni vukea na noda veikilai vinaka. Eda soqoni, lululu, veitalanoa ka veiwasei talanoa. Tekivu na soqo ena gunu ti se qai vakayacori ni oti na vuli. Me dau qarauni na vakayagataki ni sevusevu me kua ni vakadaroya na mai lotu ena Siga Tabu kei na nomu cakacaka

NODA BULA VAKAYALO

Ena macawa oqo Siga ni Turaga 14 Julai, 2019:

A. Ena lesoni e na macawa e rua oqo Julai 14 kei na 21 eda na goleva kina na parofita ko Emosi kei na rua ka tarava Julai 28 kei na Okosita 04, eda na golevi Osea kina. Ena daumaka kina meda kila vakararaba na veika a yaco ni bera nodrau gauna, na veika e yaco ena nodrau gauna kei na yeigauna ka tarava yani. Meda dikeva mada e vica na vakasama bibi: 1. E rau veiwekani nai vola e rua oqo: Emosi kei Osea, baleta ni rau parofisai e nai ka 8 ni senitiuri ka rau i vola makawa toka; erau parofisai tikoga

ki na matanitu ko Isireli [10 na yavusa], ia e yaga talega na parofisai oqo vei Juta [2 na yavusa] kei keda talega. 2. Vakarakaba, e nai ka 8 ni senitiuri sa tekivu me rogo mai ko Roma ka rau veiqati ka veivaluvaluti kei na koro rogo talega ko Kaceti [Carthage], Tunisia ena gauna oqo. Qai yaco me dua na koro kei Roma...sa tekivu talega na rogo mai ko Kirisi ka da wilika enai Vola Tabu Vou... Ea tekivu ko Roma ena qaqa vakaivalu ka tara sala, na vakarawarawataka na kena cakacakataki na veiliutaki ni matanitu kei na veilakoyaki. Sa matata sara ni vakarawarawataka talega na kena vakatetei na Kosipeli ena loma ni 700 na yabaki mai ki muri. Enai ka 8 ni senitiuri talega sa yavala mai ko Kirisi ena qito ka tauyavu kina na qito ka vakatokai e daidai me 'Olympic Games', vakauasivi na veikoro ni vuli ni vuli vuku ka rogo kina ko Aceni. Ia sa bibi talega ni sa tete yani na vosa vaKirisi, me vosa volai ka vosataki ena vanua kei na matanitu [lingua franca...a vosa qai volai kina nai Vola Tabu Vou]. Me tomani tale na vei ka baleti Kirisi kei Roma...Sa tauyavutaki se vakatorocaketaki na veikoro lelevu eso ena vanua ka qali ki Kirisi kei Roma. Ena gauna vata ko ya e nai ka 8 ni senitiuri ea rogo talega mai na veivakatorocaketaki ni vanua e rua ko Jaina kei Idia. Ena maliwa ni rua na vanua ni veivakatorocaketaki oqo: ko ya ko Kirisi- Roma kei Jaina - Idia e davo no e loma ko Isireli-Juta me sota kina na gaunisala ni veivoli kei nai sotasota ni tamata. 3. Na loma ni Kalou e gadrevi kina me rau sai vakaraitaki ni dina, dodonu kei na savasava vaKalou ko Isireli-Juta, ia erau sa vakanadakuya ga nai vakaro ka solia ko Mosese. E nai ka 8 ni senitiuri sa tawase rua kina ko Isireli: ko ya me ko Isireli [10 na yavusa, qai koro turaga e muri sara ko Samaria] kei Juta [2 na yavusa Juta kei Penijamini ka koro turaga tikoga ko Jerusalem]. Sa matata vinaka ni ko ira ga era a gadreva me dua na nodra tui, me vaka ea yaco ena gauna i Samuela. Ea buli kina ko Saula, me i matai ni nodra tui, ia ni cala ena mata ni Kalou, sa ma ni buli ko Tevita me kenai sosomi; ko koya ka vakatoka na Kalou me: 'tamata sa vaka na lomaqu ko koya,' [I Samuela 18:14; Cakacaka 13:22], ia e muri sa yaco mei valavalaca ka talaidredre. [sa dau divi tu nona gauna ka namaki ni na yaco mai na gauna koula, mai na kawa i Tevita...[jeda vakabauta na Lotu Vakarisito ni mai yaco ena bula nei Jisu na gauna koula ko ya]. Sa qai taravi Tevita mai na luvena ko Solomoni [ko koya a kerea vua na Kalou na vuku yalomatua ni veiliutaki, sa solia vua na Kalou ka vakaikuritaka] me nodra tui na Isireli. E daumaka mai nai tekivu ni nona veiliutaki, ia sa vakacolati ira na lewe ni vanua ena tara bi ni vakacavacava kei na veivakasaurarataki ni cakacaka vakaukauwa. Sa talei ga ni a tara na Vale ni Soro, ka sa dau kenai divi. Ni oti na nona veiliutaki, sa tui na luvena ko Rapoama, ia a sega ni vakarorogo vei ira na qase ni Isireli sa qai vakalevutaka ga na nodra cakacaka na lewe ni vanua. Sa tawase rua kina na matanitu ko Isireli, ena Vualiku e 10 na yavusa, era bulia ga nodra tui taumada na turaga qaqa vuku nei Solomone ko Jeropoama, kei na nodra koro turaga ka vakadeitaki e muri sara ko Samaria...e liu mada ko Kilikali kei Peceli na vale ni soKalou. Na tui kece e Isireli e rauta ga e 3 na yabaki na nodra veiliutaki, ka ra vuaviritaki [coupe] vakamatei se labati kecega. Ko Juta, e rua na yavusa, ena ceva, era sa veisosomitaki tikoga mai kina e nai tutu vakatui na kawai Tevita, ka sa vakalougatataka na Kalou;era veiqaravi na kena tui me rauta e 33 na yabaki, [veisotari kei na yabaki 33 nei Jisu qai mate], kei na kena koro turaga ko Jerusalem, ka tiko talega kina na Vale ni Soro. 4. Ena macawa vica sa oti eda goleva tiko kina nai I & II ni Tui, eda a raica mai kina na kedrai tukutuku na Tui Isireli cokovata, Isireli [10 na yavusa] Juta [2 na yavusa] kei na veika talega ea vakayacora kina na Kalou. Sa dei tu ga na lewa ni Kalou: talaidredre = totogi se vakavulici; talairawarawa = vakalougatataki. 5. E na bula vakaitikotiko e kune kina na veika oqo: a. na veigauna eso ni sautu; na veigauna eso ni bula vinaka ni levu nai yau; b. na veigauna era vutuniyau kina eso, ka so talega era vakalolomataki ka

dravudravua [‘the haves’ and ‘the have nots’], c. na draki ni bula vakaoqo sa wasea rua na nodra bula na lewe ni vanua. Sa malele na lewe ni vanua ki na qaravi kalou tani. 6. Na bula torocake vakaoqo sa vakaleqa talega na nodra bula [moral effects], ena veilawakitaki, se na veivakalaboci, sa lutudromu kina na dina kei na dodonu, ka me rawa ga na tubu vakailavo, se toro cake ena sala butobuto eso. Sa tar_a talega na bula vakalotu. Baleta ni ko Jerusalemi ei sotasota ni tamata, ka ra kauta mai na kalou vovou eso me kune kina na bula vutuniyau. Sa duri mai Peceli na kalou ni Kenani, ko ya na kalou ni dauyalewa [fertility gods], kei na kalou me vakavuna na vuata [nanuma na gauna ni sa qase ko Solomone, sa vakatara na tara ni nodra vale ni soro na watina kei ira era tiko vata ga [concubines] ka yacova na 1000. Sa veisaqasaqa kei na Kalou ko Jiova, e dodonu me solia na vuata ka solia na vutuniyau ena bula ni tamata. Ko ira na tamata ni Kalou ka dodonu mera matabete yalosavasava ka matanitu savasava ni ra sa Nona na Kalou, sa yaco ga me dua na mata tamata vakataki ira na kena vo ni veimatani tani. 7. E sega ni dredre Vua na Kalou me vakanadakui ira, ia me vaka ga ni sa yalataka oti tu ni ‘watina’ ko Isireli ka sa dredre sara me buita se ‘sereki’ koya tani [divorce]. Sa tu oti na Veiyalayalati, ea tauyavutaki ena gauna i Mosese, ka na dei tu ga vakakina. E nai vola oqo nei Emosi kei Osea sa gadreva na Kalou me vakatavulici [discipline] Isireli [kei Juta talega]. 8. Na veisala eso e muria na Kalou me veivakavulici kina: a. Dravuisiga- lailai na kakana [shortage of food]; lailai na wai ni gunu [shortage of water]; na mate me vakaleqa na kakana tei [disease that ravaged crops]; na matedewa eso kei na nodra sika botei [plagues and raids]; na cagi laba e kauta mai na buka waqa [storms bring fire]; na uneune [earthquake]; na nodra kau vakabobula [exile], era a kau vakabobula ki Asiria me yacova na 721 BC/BCE, ni oti e 30 na yabaki ena gauna nei Emosi, ka oti e 10 na yabaki ena gauna nei Osea. Ena Emosi 3:7 “E dina ena sega ni vakayacora e dua na ka na Turaga ko Jiova, ena vakaraitaka mada ga na nona vosa vuni [nonai tuvatuva] vei ira nonai talatala na parofita.” Sa talei nida raica ni Kalou e sega ni togotitaki ira ga na Nona tamata, sa taumada na Nona vakamacalataka se tukuna na vuna e vakatauca kina Nona lewa. Ena yaco na veika dredre ena nodra bula ke tomani tikoga na veika e dodonu mera biuta se vakanadakuya.

[Sa curu e ke nai vakamacala oqo me vukea ga noda wilika nai Vola Tabu Makawa kei na Vola Tabu Vou: Nai Vola Tabu eda wilika tiko ena vosa vakavavalagi se vakaViti e yavu mai na vuqa nai vurevure: ko na sotava eso na yaca oqo mo kua ni leqataka, ia era yavu ni vola eda sa wilika tiko: Dead Sea Scroll, Septuagint [LXX], Latin Vulgate, William Tyndale, Geneva Bible, King James Version, Masoretic, Samaritan Pentateuch, Syriac, Targum, Coptic kei na vuqa tale. Eso tale na yavu e vakayagataki me vaka na vosa vaAramaic [vosa vaIperiu ena veisiga], vosa vakaSiria, etc. Sa vakayagataki e so nai Vola Tabu oqo ka okati kina na vosa vakaJamani ka vakadewataki kina nai Vola Tabu vakavavalagi. Ena vosa vakavavalagi ena vinaka meda dau wilika na kena duidui: King James Version se Authorised Version, New Authorised Version ena vosa vakavavalagi rawarawa, New Revised Standard Version, Revised Standard Version, New International Version, The New English Bible; eso nai vakadewa e tovolei ga me vakarawarawataki ena vosa vakavavalagi ena veisiga me vaka na Contemporary English Bible kei na kena vou sara ‘The Messenger’. Ena daumaka meda wilika na veivakadewa eso meda kila kina na duidui kei na veivakasama e no kina...e dua na kenai vakaraitaki oqo ka tara noda kila na cioloji me baleta na tamata, na agilosi kei nai tutu vaKalou ni veibuli raica ka Same

8:5 cf Iperiu 1-14: –FOV duidui mai na FNV...e sega ni dua e cala, wilika vinaka ga. Ni ko wilika ga na Iperiu 1:5 ko na kila ni sega ni kaya na Kalou vua na agilosi, ‘A Luvegu ko iko...’ e kaya ga vei Jisu....].

Na Emosi 7:7-17 I. Ena macawa oqo: Tovolea mo wilika na wase 1-7:6 mo kila vinaka nai vola oqo. Nai vola nei Emosi eda vakadeitaka na dodonu ni Kalou, ka tikina koula na 5:24 ‘*Ia me dave yani me vaka na wai na lewa dodonu, kei nai valavala dodonu me vaka na uciwai sa vuabale.*’ [But let justice and fairness flow like a river that never runs dry [CEB]. Na vakasama oqo sa tomani yani enai Vaqa ni Macawa oqo:Sa tukuna na dodonu oqo me vaka na: ‘na vatu i vakarau’ [plumb line] me dau vakadodonutaka na lalaga ni vale, ke veve ena basuraki laivi ka tara vou tale. Na ‘vatu i vakarau’ sai Koya ga na Kalou lewa dodonu me vakarau kina na veika kece e vakayacora na tamata, ni sa calata ko ya, se sega ni dodonu se muria nai vakavuvuli vaKalou, sa na tau dina kina na lewa me vakarusai. II. Ena 7:14 eda kila ni a sega ni vuli vakaparofita ko Emosi me vakataki ira na koronivuli eda sotava ena nona vakarau kaucake ko Ilaijia [2 Tui 2:1ff]. Na parofita vakataki Emosi era dau vakatokai mera meca ni tui kei ira na veiliutaki baleta na nodra dauvosa vakadodonu ka tukuna na veika eso e logaloga ca vei ira na veiliutaki. Sa sega ni galu o Emosi, sa tukutuku vakadodonu me vaka ‘*na vatu i vakarau*’ me vakadodonutaka na bula vakatamata me vaKalou tale. III. Sa okati eke ko Amasaia na bete mai Peceli ka vosataki Emosi ko koya e tukuna tiko na dodonu ni Kalou. Nona malumalumu na bete mai Peceli ni totaka tiko na tui kei ira na veiliutaki, ka kila vinaka tiko ni ra cala. Na leqa ga ni via vakavinakataki koya ena matadra na tamata kei ira na veiliutaki, ka sega ni dodonu Vua na Kalou nai valavala vaka ko ya. Ia sa yalataka ko Emosi ni na vakarusai talega na bete kei na nona kawa baleta ga ni sa lako tani mai nai vakavuvuli dodonu vaKalou. IV. *Sa dua nai vakavuvuli vinaka vei keda ena gauna oqo meda kua ni muri ga ena kui ni lako levu,se vakadonui ira na veiliutaki, matanitu, anua se lotu ke cala tiko nodrai lakolako, ia meda raica nira muria na dina kei na dodonu va-Kalou. O keda talega eda veivakasalataki me vakataki Emosi na noda bula me kua ni vakataki Amasaia.*

B. Same 82: *Dua ga nai vakamacala lekaleka: E lima nai vola nei Mosese, e lima talega na veivakasama bibi e rawa me ra wasei kina na Same me salavata kei nai vola e lima: Vakatekivu, Lako Yani, Vunau ni Soro, Tiko mai na Lekutu, Vakarua: Same*

[1-41; 42-72; 73-89; 90-106; 107-150]: Na Same 82 e tiko enai katolu ni wasewase ka salavata kei na vakasama ni Vunau ni Soro; e levu na Same enai wasewase ogo e vola ko Asafa kei na nona kawa. Sa vakamacalataka na Vale Vakacevaceva kei na savasava ni Kalou; sa tukuni kina na Vale ni Soro sa tiko kina na Kalou kei na nona vakarokorokotaki ka buli me Tui na Kalou. Sa kaukauwa ka qaqa na Kalou ka meda lako vua ni rawa me vakabulai keda mai na meca kecega. Sa vakacaucautaka ka vakavinavinakataka na veiSame ogo na Kalou ko Jiova, ka sa dodonu kina vei keda na tamata meda laga sere vua, vakacaucautaki Koya ka qaravi Koya ena yaloda taucoko.

I. Na Same 82, nida kauta mai ena bula ena veisiga ena vakaogo: Ni da bula ena veisiga eda na digitaka ga na ka e vinaka veikeda meda vakayacora; ia ena so na gauna eda na sega ni kauwai sara ena veika e tara nodra bula ko ira e tu tikivi keda se voliti keda. Ia nida via dodoliga se dodoliga yani sa da na vakayacora edua na vakatulewa [decision], se solia kina noda bula [sacrifice]. Nida vakayacora ogo eda sa matataka na Kalou ko Jiova ena leqa e tu tikivi keda. Ena vuqa na gauna eda vakayacora na ka e dodonu me vakayacori, ena so tale na gauna eda sega ni via vakayacora [acts of commission and omission]. II. Ena Same ogo sa dusia na dodonu ni Kalou ko Jiova [Yahweh], ko ya ena Nonai tutu vaka Turaga ni Lewa ka veilewaitaki ira e sega ni dodonu ka dina na nodra lewa [ko ira na veiliutaki e vuravura]. Ko ira na veiliutaki kei ira na daulewa sa vaka na ‘kalou’ [6] ni ra sa matataka na ‘Kalou’ [ko Jiova] ena nodra vakayacora na nodrai tavi e vuravura. Mera vakayagataka vakadodonu na Lawa ena veilewai ka me kua ni vakayagataki mera kune ka vinaka ga kina vakai ira. Na lewa me tau mera vukei kina na vakalolomataki, na lolovira, na dravudravua, na luveniyali, kei ira ka sega na medra kei na kedra. Ko ira ogo e sega walega ni ra taqomaki baleta ni kaya na Lawa, ia baleta na nodra dodonu vakatamata, ka mera maroroi mai vei ira na tamatai vakarau ca. Ko ira era ca se ra ‘kalou’ [ko ira ka vakavuna tiko nai vakarau ca ka velavela ka tu vei ira na kaukauwa mera veivakacalai kina] era na sotava ga na nodrai tovo ni bula lawaki. Ni ra sa malumalumu kecega na veiliutaki ka okati kina na ‘kalou’ me dusia na dina kei na dodonu, sa tudei tikoga na Kalou ko Jiova ena sauma na noda vakatataro, sai Koya eda na masuta ena veigauna kecega. III. *Ko Jisu sa vakayagataka na tikina ogo me vakaraitaka kina ni sa Luve ni Kalou ka tautauvata kei na Kalou [Joni 10:34-36].*

C. Ai Vakamacala me baleta nai vola ki Kolosa:*Koto ena ra kei Taki [Turkey], tara ena dua na bati ni wai ena buca ena tadrua ni koro ko Ierapolis [Hierapolis] kei Leotisea. Seg a so ni rogo ena gauna nei Paula, ia sa vanua ni sili ena tobu katakata, sai silisili ena gauna talega oqo, dina ga ni sa seg a na koro ko Kolosa. Baleta ni koro koto ena sala ni veivoli ena maliwa kei Efeso kei na Euferetisi [Euphrates] e levu e lakova; ko ira mai Urope kei Esia. Ko ira mai Kolosa era vakatokai me Firitiana [Phrygians natives] ka ra mai vakaitikotiko ena koro oqo, baleta ni a qali vakapolitiki ki Roma kei Kirisi era tiko kina ko ira oqo ena caka bisinisi [business]. Era tiko talega kina na Jiu ena vuku ni bisinisi ni veivoli. Ni ra lako mai na veimatatamata duidui era kauta talega mai nodra dui kalou. Ena gauna oqo e tiko kina ko ira na: 1. Qarava na veika buli eso kei na kena vaqarai na kena Mana [Anamism and Superstition], 2. Qaravi ni Veika vakalomalagi: Matanisiga, vula kei na Kalolako [Astrology] 3. Qaravi nin nodra kalou na kai Kirisi kei Roma me vaka na veitaliataki ka vakabekabei ni bula ni yalewa mera vakayagataki mei vurevure ni bula vutuniyau [Greek and Roman gods], 4. Lotu qarava na veika tawa kilai eso, me vaka na vuku ga e rawa kina na bula [Mystery religions], 5. Lotu Jiu [Judaism], 6. Lotu VaKarisito [Christianity]. Nai vola oqo ka ra okati talega kina na veivola ki Filipai, Efeso kei Filimoni, era volai mai Roma ena gauna ka tiko vakavesu kina ko Paula rauta na 60 AD/ACE. Sa soli tu vua na galala me volavola ka rawa talega me la'ki sikovi. Nai vavakoso mai Kolosa e tauyavutaka ko Epafira na kai Kolosa. A rairai la'ki sikovi Paula ki Roma, ka vakaraitaka vua na nodra leqa nai vavakoso lotu, ena nodra via vakaikuritaka tale na veika eso era nanuma ni veiganiti, mei kuri ni nodra vakabauti Jisu me nodra Turaga kai Vakabula. Nai vakavuvuli mei kuri ni vakabauti Jisu, sai vakavuvuli lasu ga Eda sa raica oqo ena 6 na mataqali vakabauta e cake. Ko Paula sa vakadeitaka ga ni sai Jisu Karisito duaduaga seg a na kenai kuri. Me vaka nai vakarau ni vosa kei na volavola nei Paula, sa dauliu na nona vakabula ka dusia talega na nonai tutu vakaiapositolo ka ni vakavuna se lewa ni Kalou. Sa vakadeitaka kina na dina ni nonai apositolo kei na kaukauwa ni Kalou sa mai vakaraitaka ko Jisu ena kaukauwa ni Yalo Tabu sa veigaravi kina.*

I. . Kolosa 1:1-14:*Sa matata sara ni leqa ni lotu e baleta nai vakavuvuli vou ko ya ni ka bibi mera rawata na vuku, ka ni vuku ga ena vakabulai ira. Ko Paula sa dau vakadeitaka ni seg a tale ni dua na ka me i kuri*

ni ka me rawa kina na bula [soli kina na bula], e dua bulu ga, ko ya na vakabauta na Turaga ko Jisu. Sa tukuna vakadodonu ko Paula ni ko Karisito ga sa soli kina [rawa kina] na bula ena vuku ni vakabauta. Sa macala ni sai Jisu duadua ga, ka sega tale e dua, me vaka sa kaya ko Paula ena 2.9-10 “ Ni sa tiko ena yagona na ka kecega sa sinai kina na Kalou. Ia dou sa vutu ni ka kecega vei koya; a sa liutaki ira kecega era sa liu vei ira sa kaukauwa ko koya.” II. Vei Paula, sa bibi mera veilomani ka vakasinaiti ena Yalo Tabu ka mera vakabauta na bibi ni veimasulaki me vaka sa vakayacora tiko ko koya ena vale ni veivesu ena vukudra mai Kolosa kei nai vavakoso lotu tale eso. Mera tudei ga ni sega tale e dua ena solia na bula vaKalou, SEGA NI DUA NA KENAI KURI, KO JISU KARISITO DUADUA GA [CHRIST IS THE FULLNESS OF GOD].

D. Ai Vakamacala me baleta na Kosipeli nei Luke: *Ko Luke e vola nai vola e rua oqo: ko Luke na Kosipeli kei na Cakacaka ni Apositolo. Meda raica mada vakalekaleka: Na vuniwai ko Luke [Kolosa 4: 14], na kai Kirisi, kenai balebale ni tamata lotu vaKarisito ka sega ni Jiu me vakataki iratou na tisaipeli nei Jisu se ko iratou ka vola na vo ni Kosipeli: Maciu, Marika kei Joni. Ko Luke e vola taumada na Kosipeli rauta na 60 AD/ACE mai Roma se Sisaria. Ni oti ga na Kosipeli sa raica ni ganita me vola na Cakacaka ni Apositolo se ganita vinaka me vakatokai me Cakacaka ni Yalo Tabu ka vakuria kina nona kila vakavuniwai ka sa ciqoma ni tiko tale edua na kaukauwa ni veivakabulai , ko ya na kaukauwa ni Kalou. Sa volai [63-70AD/ACE] nai vola vei Ceofilo [theo –kalou, philo-lomana], rairai dua na turaga lotu se dua nai vavakoso e ‘lomana na Kalou.’ Sa tomana kina na veika sa vakayacora ko Jisu, o koya ka vakatavuvuli vei ira na tamata, mate, ia sa tucake tale mai na mate, kei na nona kaucake ki lomalagi. Sa solia na Yalo Tabu mei solisoli ka yu ni kaukauwa mera qarava kina nai tavi vakaiapositolo. Sa tekivu na kadre ni Tukutuku Vinaka mai Jerusalemi ka dewa yani ki vuravura raraba[Cakacaka 2:1ff]. E vica na tikina bibi meda kila taumada: 1. Na veivakabulai sa mai vakayacora na Kalou ena bula nei Jisu sa baleti yuravura taucoko [inclusive]: a. Ko Luke e sega ni vakacuruma nai tukutuku me kua ni vunautaki nai Tukutuku Vinaka vei ira na kai Matanitu tani me vaka ena Maciu 10:5-6 [cf Marika 6:7-13; Luke 9:1-6]; b. Sega ni vakacuruma na veitalanoa ni marama ni Kenani kei Jisu ena Maciu 15:21-28 [cf Marika 7:24-30]; c. Ko Luke e sega so ni vakabibitaka na kena vakayacori na parofisai mai nai VTM me vakataki Maciu. 2. Sega ni vakataki Maciu kei Marika, ko Luke sa qarauna me tekivutaka nonai tukutuku me salavata kei nai tukutuku ni gauna ko ya [raica e cake “an orderly narrative/account”--- “mai nai vakatekivu, meu veidutaitaka nai vola vei kemuni” Luke 1:3]: na bula vakapolitiki, vakailavo, veimaliwai kei na bula vakavanua [historical/geopolitical]. Na nona Kosipeli sa vakarautaki me baleti vuravura raraba. 3. E levu cake na matailalai ni nona tukuna na bula, mate kei na tucake tale ni Turaga ko Jisu. E levu cake nai talanoa me vakadinadinataka na tucake tale ena nona vakaraitaki koya vei iratou na tisaipeli. 4. Vakavolekati keda sara enai*

talanoa totoka ni yuvale [pen-portraits]: Elisapeci kei Sakaraia [1:5-25,57-80], Meri kei Josefa [1:26-56;2:1-26, 41-52]; Simione kei Ana [2:25-38] kei Joni na Dauveipapitaisotaki [3:1-20]. Oqo ko ira na turaga kei na marama e sotava ko Jisu ena nona bula. 5. Nai talanoa e rawa nida vakasamataka, veitalanoa kina ka raica na kena yaga ena noda bula: Na nodra vakadinadina ko ira era sa rawai ena bula ni Dauveiqaravi Levu, nai Vakabula ni tamata vakabulai, na Turaga ko Jisu [1:1-2], na marama ka lumuta na yavai Jisu ena waiwai [7:36-50], nona qaravi Sakeusa ka vakabulai koya [19:1-10], sota kei ira so tale na tisaipeli ka sega ni dua vei iratou na lewe 12, ko ya ena gaunisala ki Emeo [24:13-15]; 6. Sa tukuna e dua na ‘Jisu’ dauveikauwaitaki ka dauloloma: na marama ka lumuta na yavana [7:36-50], na marama turudrabalavu ena 12 na yabaki ka tara na tutu ni nonai sulu ena gaunisala vei Jairo [8:41-42,49-56] me laki vakabula na luvena yalewa yabaki 12 [8:43-48], na vada mai Neini ka vakabula na luvena tagane [7:11-17]. 7. Na totoka kei na titobu ni loloma mai vale [ni Kalou] ena veivosoti kei na vakabokoci ni valavalaca me vaka nai talanoa ena Luke 15:1-32: na sipi sa yali, na tiki ni siliva sa yali, na gone sa yali se gone cidroi. 8. Na nodra kauwaitaki na dravudravua, tamata e biligi tani ka vakalolomataki ka okati kina na marama. Sa vutuniyau ko Luke enai talanoa e veivakauqeti ka veilauti me yaga ena noda buakela ni soKalou, vakadinadinataki Jisu kei na noda veiqaravi ena vanua eda bula kina.

I. Luke 10: 25-37: Sa kilai makawa tu na tiki ni vosa e rua oqo, ka sega ni qai mai tukuna ga ko Jisu. Sa donu vinaka na nona kauta mai na Daunilawa nai soqoni ni vunau mai na Vakarua 6:5 kei na Vunau ni Soro 19:18 me baleta: na lomana na Kalou, kei na lomana na kai nona. Na lawa oqo e rawa ni laurai vakamatata sara ena Maciu 19:16-22 kei na Marika 10:17-22 [wilika sara]. **II.** Ia ni via vakilakila na Daunilawa, kei na nona vinakata ko Jisu me vakamatatataka nai balebale ni ka ea kaya, sa vakavuna me talanoataka nai talanoa kilai levu ko ya: “Na Kai Samaria Dauloloma.” Na vosa vakaviti ‘wekaqu [wekamu/weka]’ e sega ni taura vinaka sara na vosa vakavavalagi na ‘neighbour’ se na vosa vaKirisi na ‘plesion’ ka kenai balebale na ‘near’ se ‘nearby’ ia ni vakuri ena vosa ‘O’ me ‘O plesio[n]’ sa veisau kina me kenai balebale e dua na tamata... e volai vaka oqo ‘mou plesion’ ‘my neighbour’ se ‘weka [qu]’ [sega ni weka (mu-) your neighbour] na nona taro na Daunilawa [29]. **III.** Meda raici ira kece sara na vakaitavi e nai talanoa oqo nei Jisu, okati talega kina ko Jisu: 1. Vua na Daunilawa: na tamata ka sikabotei e gaunisala e dua ga na ulutaga me veivosakitaki se veitalanoataki; 2. Vua na sikabotei e gaunisala: e dua e vakayagataki, vakalaboci ka vakalolomataki; 3. Vei rau na tamata vakaitutu vakalotu [bete kei na livai]: na tamata ka

sikabotei, e dua na leqa e dodonu me levei, e bibi ga na kena vakayacori nai tavi vakalotu e Vale ni Soro [*me veitalanoataki*]; 4. Vua nai taukei ni bure ni vulagi: na tamata ka sikabotei e dua vei ira na nona vulagi [customer] ka saumi na nona qaravi; 5. Vua na kai Samaria, sa veimecaki kei na tamata e sokabotei: *e dua ka dodonu me kauwaitaki, qaravi ka lomani, oqo e dua e rau sega ni veiriti ena bula vakavanua se vakalotu se vakapolitiki, ia sa tarai koya na loloma ka qaravi koya, me vakabula. Sa bibi vua na kai Samaria na nona lomana na tamata, ka sega ni bibi vua nai vakarau vakalotu, vakavanua se vakapolitiki*; 6. Vua na Turaga ko Jisu, eda vakabauta, ni ko ira kece e tukuni enai talanoa kei keda talega eda sa okati vata kece ena Nona a mai mate ko Jisu ena vukuda meda bula. Na veika eda vakayacora se na noda lomani ira era vakaloloma, sega na medra, sega na kedra, sega nai sulu, sega nodra vale [na lalai oqo] eda sa vakayacora vei Jisu. [Maciu 25: 45]. Sa koya ga na tamata ka sikabotei...veitalanoataka mada! IV. *Oqo e dua nai talanoa sa vakayagataki vakavuqa, sega walega ena veitalanoa kei na kena cakacakataki vakalotu, ia e tara na bula raraba kei na veimatabose e vuravura, na nodra kauwaitaki na vakalolomataki, mai vei ira na meca: O cei beka me lomani ira? Na tomani ni talanoa oqo ena nodra rai eso ni vakaibalebaletaki me veiganiti kei na gauna oqo: sa sega ni rauta me yaco ga ena veivukei ena bati ni gaunisala, sa dodonu me vakayacori tale eso nai tavi: i. Me yaco na lewa loloma dodonu [love with justice]: mera vesu na daubutako e bati ni sala, lewai me kua tale ni dua e sikabotei; ii. me vakavinakataki na gaunisala, vakacinataki ka vakarabailevutaki; iii. Leqa ni bula vakailavo ka vakavuna na butako, wali ena kena vakatorocaketaki na bula e vakavanua; iv. Me vakayacori na vunautaki kei na vuli me tukuni kina na ca ni butako, veivakaduiduitaki, kilai se ‘o cei na kai noqu’ ena veisoqosoqo kece ka okati kina na lotu. *E levu tale na vakasama e rawa me kunei eke, ia e dei ga na veika e vinakata ko Jisu, ko ya me kaya na Daunilawa ni sa kilai yalona, ni wekana ga na tamata e sikabotei, na tamata e loloma, na kai Samaria, me sa wekana vou, a nona meca e liu, na tamata e duidui mai vua, sa wekana! O cei? “O koya ga sa lomani koya!” sa laveta cake ko Jisu na bolebole vakaitamera ena lotu, matanitu kei vuravura eda bula kina. E rawa ni ko vakuria ia veitalanoataka.**

3. Na Sala ni Vuli Vola Tabu [Bible Study Methods], na sala ni vakadewataki ni vosa [exegesis]:A. Ni soli mai na lesoni se tikina mo wilika: wilika sara, oti qai wilika nai talanoa ni bera na lesoni, tarava nai talanoa ni oti na lesoni ko ya [context]. B. Tovolea mo kila toka nai naki ni kena volai nai vola koya; me vakataki Joni 20:30-31.C. Wilika tale na lesoni ka toqa na vosa kei na vakasama bibi e lauti iko? D. Ko raica rawa e dua na vakasama e buwawa ka sega ni macala vinaka, raica tale ka wilika na kena vakadewa vakavavalagi, kena e rawarawa? E. Raica tale na tikina enai Vola Tabu e rawa ni vakamacalataka na vakasama ko raica tiko, me vaka ena veivola tale eso enai Vola Tabu.Vakayagataka e so na taro ena vosa: A cava [what]? Gauna cava e volai kina se cavuti kina na vosa [when]? A cava na vuna [why]? Caka/yaco/rawa vaka evei [how]? F. Raica na “a” “b” “c” lalai enai Vola Tabu vakaidusidusi ka tukuna na vanua mo wilika tale me vakamatatataka na tikina ko wilika tiko; na references se foot/end notes. Indexes enai VT Vakavavalagi. G. Dikeva na vakayagataki ni gauna [tenses]: “Au a lako!” [past], “au sa lako!” [present] kei “au na lako!” [future]? I. Raica rawa e so na vakasama vou? [Goleva na veitikina ena lesoni ni kua? Se dua ga na tikina] J. Mo nanuma tiko ni ko wilika tiko e dua nai vola ka volai ena 2000 vakacaca na yabaki sa oti, mo vakasamataka na i tuvatuva ni vanua [geography], nai tovo ni bula, [culture and traditions], na veika e yaco ena gauna koya [history], kei nai vakarau ni nodra volavola [literature].K.Ia sa dei tu ni oqo na vosa ni Kalou, e vosa bula [Ipiriu 4:12]. Mo masulaka ka nuitaka na Kalou ena nomu vukei ni sereki ni vosa.L. Sa kena gauna oqo mo tovolea ke ko gadreva me toso cake tikoga na nomu kila na i Vola Tabu , mo tekivu vakavolia e so nai vola ka rawa me vukei iko. Eso nai Vola Tabu sa tu vata kei na kenai vakamacala [Commentary] se Dictionary of the Bible kei na nomu Dauwilika wasoma na Taro enai vola ni Sere vakaviti sa no kina na yavu ni noda vakabauta kei na cioloji ni lotu. M.Na kena i otioi mo qai taroga na taro: A cava e da vulica rawa mai nai talanoa oqo? Se A cava na kenai balebale vei au/kena yaga vei au ena noqu i tutu vakatamata, vakalotu vakarisito, etc, se cava na kenai balebale /yaga ki nai vavakoso? N.Kua ni rawai sara ena muria nai kalawa e soli yani enai vola baleta ni na tubu mai eso na vakasama e vakavotuya na Yalo Tabu, me golevi sara.

VEIKAUWAITAKI: A cava meda cakava me sureti kina ko ira era sega ni lewe ni lotu? E dua e da nanuma meda sikovi koya? A cava tale e rawa ni vakayacori?

Jovili kei Lisa Meo